

Regionaal- ja Põllumajandusministrile

2. August 2024.a/144

Käibemaksumäära ülevaatamise vajalikkus kohaliku toidutootmise kaitseks

Austatud Regionaal- ja põllumajandusminister proua Piret Hartman

Kirjutame Teile Eesti talupidajate ja toidutootjate nimel, väljendades muret seoses kavandatud käibemaksumäära tõstmisega, mis jõustub 1. jaanuaril 2025. Meie hinnangul mõjub käibemaksumäära tõstmine 22%-lt 24%-le negatiivselt põllumajanduse ja laiemalt kogu toidutootmise konkurentsivõimele, suurendades majanduslikku survet nii tootjatele kui ka tarbijatele, kelle ostujõud on juba praegu vähenenud.

Kohaliku toidu konkurentsivõime tagamine on strateegiliselt oluline, eriti arvestades, et alates 1. jaanuarist 2025 oleks Eesti Euroopa Liidus toiduainete käibemaksumäära osas teisel kohal, järgnedes Taanile, kus käibemaksumäär on 25% ja erandeid toidukaupadele Eestis ei rakendata. Euroopa Liidu käibemaksu direktiiv ([Nõukogu direktiiv 2006/112/EÜ](#)) võimaldab liikmesriikidel määrata oma riigis käibemaksumäärad kehtestatud raamistikus. Kuigi EL on kehtestanud kaupadele ja teenustele miinimum käibemaksumääraks 15%, on lubatud rakendada teatud kaupadele ja teenustele, näiteks toiduainetele ja söödale, vähendatud käibemaksumäära, mis ei tohi olla väiksem kui 5%. Enamik EL liikmesriike ongi kasutanud seda võimalust, rakendades toidukaupadele madalamat käibemaksumäära, et toetada kohalikke toidutootjaid ja tagada laiemalt oma elanikkonnale toidu kättesaadavus. Praegu ei ole toiduainete käibemaksu soodustust kasutusele võtnud ainult kolm riiki - **Taani, Leedu ja Eesti**. Kõik teised liikmesriigid on pidanud sellist maksuerandit vajalikuks. Näiteks kui varasemalt ei rakendanud käibemaksuerisust ka Bulgaaria, siis alatest 2022. aastast rakendati ajutiselt Bulgaarias teatud esmatarbekaupadele, sealhulgas põhitoidukaupadele, 9% käibemaksumäära. See erisus kehtestati, et toetada kohalikke tarbijaid ja tootjaid, vähendades toidukulude koormust ja suurendades nende kättesaadavust. Lisaks rakendatakse Bulgaarias ajutist 0% käibemaksumäära leivale ja jahule, mis kehtib vähemalt kuni 2024. aasta lõpuni. ¹

¹ <https://www.minfin.bg/en/790>

Näide: käibemaksumäära mõju toidutootjatele

Käibemaksumäära tõus mõjutab toidutootjaid kahes suunas: sisendite kulude tõusu ning kõrgema müügi käibemaksu kaudu. Võtame näiteks, kui Eesti langetaks toiduainete käibemaksu Läti tasemele 12% või Soome tasemele 14%:

1. Sisendkäibemaks: Talunik, kes ostab väetist, seemneid ja muid tootmissisendeid, maksab praeguse määraga 22% käibemaksu. Kui põllumajandustoodangu müügi käibemaksu määr oleks madalam, vähendaks see kohe tootmiskulusid, kuna tootja saaks sisendkäibemaksu mahaarvamisel tagasi suurema summa, samas jääks rohkem vahendeid tootmise arendamiseks.

2. Müügi käibemaks: Kõrgem müügi käibemaks tähendab, et talunik peab oma toodangu müümisel lisama rohkem käibemaksu, mis suurendab lõpphinda tarbijale. Kui määr oleks madalam, näiteks 12% (Läti) või 14% (Soome), oleks hind tarbijale soodsam, mis toetaks kohalikku toidu kättesaadavust ja tarbimist.

Põllumajandustootjate jaoks on oluline käibemaksumäärade ülevaatamine, kuna kõrge sisendkäibemaks ja madalam müügi käibemaks mõjutavad otseselt tootja likviidsust. Näiteks kui tootja maksab sisendite eest 24% käibemaksu, aga müüb oma toodangu 12% käibemaksuga, saab ta riigilt tagasi vahe, mis parandab tootja rahalist seisust ja aitab katta tootmiskulusid. Selline maksusoodustus, mida kasutavad enamused Euroopa Liidu liikmesriike, toetab kohalikku toidutootmist ja aitab hoida hindu tarbijate jaoks taskukohasena. Kui Eesti seda maksuerisust ei rakendata, on ja jäävad meie toidutootjad võrreldes teiste liikmesriikide tootjatega halvemas konkurentsiosuolukorda.

Käibemaksumäära tõusu mõju tarbijatele ja turule

Käibemaksu tõus toob kaasa tarbijate ostujõu languse, mis omakorda vähendab veelgi kohaliku toidu osakaalu ostukorvides. Viimasest Kantar Emori ja toiduliidu ühisest ostukäitumise jaeseire uuringust selgus, et kodumaiste toidukaupade eelistus Eesti tarbijate seas on langenud viimase kümne aasta madalaimale tasemele. Samal ajal muutuvad ostuotsustes üha olulisemaks valikukriteeriumiks sooduspakkumine ja odavam hind.² Selle tulemusena suureneb odavamate imporditud toidukaupade hulk, mis ohustab Eesti põllumajanduse jätkusuutlikkust ja varustuskindlust.

Läti kogemus näitab, et käibemaksu alandamine puu- ja köögiviljadele on viinud selles kaubagrupid hinnalanguseni ja suurendanud nende toodete tarbimist. See omakorda on vähendanud varimajandust ja suurendanud seaduslikult tegutsevate ettevõtete konkurentsivõimet. Taoline positiivne mõju on realistlik ka Eestis, kui rakendada toidukaupadele madalam käibemaksumäär.

Kindlasti on õigustatud küsimus, kas käibemaksumäära langetamine vähendab lõpptarbijale hinda või täidab see vaid kaubanduse rahakotti. Põllumajandustootjad

² <https://www.kantaremor.ee/blogi/kodumaise-toidu-tarbimine-on-kukkunud-viimase-kumne-aasta-koige-madalaimale-tasemele/>

näevad käibemaksumäära langetamist olulise meetmena varustuskindluse tagamisel ja kohaliku toidu kättesaadavuse parandamisel. Vastutustundlik käitumine jaekaubanduse poolt on oluline, et madalam käibemaks kajastuks ka lõpphinnas, mitte jaekaubanduse kasumis.

Alljärgnevalt toome välja põhjused, miks käibemaksu määrade ülevaatamine on oluline Eesti põllumajandustootjate ja laiemalt Eesti toidujulgeoleku seisukohast:

1. Eesti on üks vähestest Euroopa Liidu liikmesriikidest, kus toiduainetele ei ole kehtestatud käibemaksusoodustusi. See seab meie toidutootjad **ebasoodsasse konkurentsiolukorda** võrreldes teiste riikide tootjatega, kus maksuerisusi rakendatakse.
2. Käibemaksumäära alandamine aitaks leevendada kasvavate sisendihindade negatiivset mõju, toetades seeläbi kohalike toidutootjate jätkusuutlikku arengut.
3. Madalam käibemaksumäär aitab langetada kodumaise toidu hinda jaekaubanduses, eeldusel, et jaekaubandusettevõtted käituvad vastutustundlikult ja ei kasuta madalamat maksumäära vaid oma kasumi suurendamiseks.
4. Riigikaitse ja julgeoleku tagamine on Eesti jaoks ülimalt oluline, siiski ei saa me unustada, et toidujulgeolek on kriisiolukorras sama oluline. Toit on eluks vajalik ka kriisiajal, mistõttu on toidutootmine strateegiline valdkond, mida ei tohi ohustada suure maksukoormusega. Kohalik toidutootmine peab olema piisavalt tugev ja konkurentsivõimeline, et tagada rahva varustus kvaliteetse toiduga ka keerulistes oludes.
5. Toiduainete madalam käibemaks edendaks tarbimist ja võiks kokkuvõttes hoopis parandada maksulaekumisi.
6. Väiketalupidajate ja lühikeste tarneahelate arendamine on oluline kohaliku toidutootmise mitmekesistamiseks ja tugevdamiseks, tagades tarbijatele kvaliteetse ja tervisliku toidu.
7. Põllumajanduse kontsentreerumise pidurdamiseks on vajalik rakendada poliitilisi meetmeid, mis toetaksid väiketalupidajaid ja nende jätkusuutlikku arengut. Surve toota odavalt viib sageli väiketalupidajate väljasuremiseni ja suurte tootjate osakaalu kasvuni, mis vähendab põllumajandussektori mitmekesisust ja suurendab turu kontsentreerumist. Kohaliku toidu tootmise ja väiketalude säilitamine on oluline tasakaalustatud ja jätkusuutliku maaelu tagamiseks ning toidujulgeoleku kindlustamiseks.

Käibemaksureformid tuleb ellu viia nii, et need toetaksid kohaliku toidu tootmist ja tagaksid riigi strateegilise varustuskindluse ka kriisiolukordades.

Käesolevaga soovime teha alljärgneva ettepaneku:

- Eeltoodust lähtudes palume kaaluda põhjaliku mõjuanalüüsi läbiviimist, mis hindaks kavandatud käibemaksumäära tõusu mõju Eesti põllumajandustootjatele, tarbijatele ja toidutootmisele laiemalt. Soovime rõhutada, et praegune majanduskeskkond nõuab sihipäraseid meetmeid kohaliku toidutootmise toetamiseks ja tarbijate toidukorvi kättesaadavuse tagamiseks.

Eestimaa Talupidajate Keskliit on valmis tegema koostööd ministriumidega, et leida lahendusi, mis tagaksid Eesti toidutootmise konkurentsivõime ja jätkusuutlikkuse. Oleme veendunud, et koos saame leida tasakaalustatud lahenduse, mis toetab nii tootjaid kui ka tarbijaid.

Lugupidamisega

Kerli Ats
Eestimaa Talupidajate Keskliit

Tel. +372 5647 5660

E-post: info@taluliit.ee